

והמלך

שלמה אהב נשים נכריות רבות ואת-בת-פרעה מואביה
 נמנית אדמית צדנית חתית: מן-הגוים אשר אמר-יהוה
 אל-בני ישראל לא-תבאו בהם והם לא-יבאו בכם אכן ישו
 את-לבכם אחרי אלהיהם בהם דבק שלמה לאהבה: ויהי
 לו נשים שרות שבע מאות ופילגשים שלש מאות וישו נשוי
 את-לבו: ויהי לעת זקנת שלמה נשוי הטו את-לבו אחרי
 אלהים אחרים ולא-היה לבבו שלם עם-יהוה אלהיו כל-ב
 דוד אביו: וילך שלמה אחרי עשתרת אלהי צדנים ואחרי
 מלפס שקץ עמנים: ויעש שלמה הרע בעיני יהוה ולא מלא
 אחרי יהוה כדוד אביו: אז יבנה שלמה במה
 לכמוש שקץ מואב בהר אשר על-פני ירושלם ולמלך שקץ
 בני עמון: וכן עשה לכל-נשוי הנכריות מקטירות ומזבחות
 לאלהיהן: ויתאנף יהוה בשלמה כי-נטה לבבו מעם יהוה
 אלהי ישראל הנראה אליו פעמים: ועזה אליו על-הדבר הזה
 לבלתי-לכת אחרי אלהים אחרים ולא שמר את אשר-צוה
 יהוה: ויאמר יהוה לשלמה יען אשר היתה-
 זאת עמך ולא שמרת בדיתי וחקתי אשר צויתי עליך קרע
 אקרע את-הממלכה מעליך ונתתיה לעבדך: אך-בימיך
 לא אעשה למען דוד אביך מיד בנך אקרענה: רק את-
 בלתי-הממלכה לא אקרע שבט אחד אתך לבנך למען דוד
 עבדי ולמען ירושלם אשר בחרתי:

אמר רבא לא מילתא היא (1) בהותן

עובדי כוכבים ליה ליה חתנת נחנירו את ליה חתנת מתיב רב יוסף
 פותחתן שלמה את בת פרעה מלך מצרים גיורי גיורה הוא *לא קבלו
 גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה מדי הוא מעמא אלא לשולחן מלכים

האלא צריכא ליה (וחיפוק ליה) היא מצריח
 ראשונה היא וכי תימא דעך אולי לעלמא
 דהני אוריני נגידו הוא תניא *איך יתרה
 מנימן גר מצרי היה לי חבר מתלמידי
 ר"ע אמר אני מצרי ראשון ונשאתי מצריח
 ראשונה אשיא לבני מצריח שניה כדי
 שיהא בן בני ראוי לבא בקהל אמר רב פפא
 אנן משלמה ליקו ונתיב שלמה לא נסיב
 מדי דתיב ביה *מן הגוים אשר אמר ה'
 אל בני ישראל לא תבואו בהם והם לא
 יבואו בכם אכן ישו את לבכם אחרי
 אלהיהם בהם דבק שלמה לאהבה אלא
 קשיא ויחתן מתוך אהבה יתירה שאהבה
 מעלה עליו הכתוב כאלו נחתן בה ית' - ז' - ז'

2

אהב נשים נכריות וגו' מן הגוים וגו'. רבי שמעון בן יוחאי אמר,
 אהב ממנו לזנות א, חנניה בן אחי ר' יהושע אומר, על שם (דברים ו' ג) "ולא
 תחתן כס" ב, רבי יוסי אומר, (לשם שמים נחניון) למשכן לדברי תורה ולקרנן
 תחת כנפי השכינה ג, רבי ליעזר אומר, (החטיאו אותו ממש) על שם (דכתיב גבי
 שלמה המלך נתמיה י"ג כ"ו) "גם אותו החטיאו הנשים הנכריות" ד, ואלו
 שאלה המלך נתמיה י"ג כ"ו.

4

יך יאל יעלה על דעתך ששמשון המושיע את ישראל
 או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד יי נשאו נשים נכריות
 בגיותן , אלא סוד הדבר כך הוא . שהמצוה הנכונה
 כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא
 בגלל שמון שיטול או כשביל שררה שיוכה לה או מפני
 הפחד בא להכנס לדת . ואם איש הוא בודקין אחריו
 שמא עיניו נתן באשה יהודית . ואם אשה היא בודקין
 שמא עיניה נתנה בכחור מבחורי ישראל . אם לא נמצא
 להם עילה ימודיעין אותן כובד עול התורה ויטורח שיש
 בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרושו . אם קבלו ולא
 פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנאמר
 ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה !
 מן לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה.
 בימי דוד שמא מן הפחד חזרו , ובימי שלמה שמא
 בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל
 חזרו . שכל החזור מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי
 העולם אינו מגורי הצדק . ואעפ"כ היו גרים הרבה
 מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדרימות . והיו ב"ד
 הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שמבלו מכ"מ
 ולא מקרביין אותן עד שתראה אחריתם : מן ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן . וכן שמשון
 גייר ונשא . והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר . ולא על פי ב"ד גיירום חשבן
 הכתוב כאילו הן עכו"ם ובאיסורן עומדין . ועוד שהוכיח סיפן על תחלתן שהן עובדות
 כיום שלהן ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב כאילו הוא כנאן שנאמר אז יבנה שלמה
 במה

5

אמר ר' שמאל בר נחמיה איך יונתן כל האומר
 שלמה המא אינו אלא פועה שנאמר *ולא היה לבבו שלם עם ה' אלהיו
 כלבב דוד אביו כלבב דוד אביו הוא דלא היה מוחמא נמי לא חמא אלא
 מה אני מקיים *יהי לעת זקנת שלמה נשוי הטו את לבבו והכתיב כלבב
 דוד נתן רבי כתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשוי הטו את לבבו והכתיב כלבב
 דוד אביו כלבב דוד אביו הוא דלא היה מוחמא נמי לא חמא הכי קאמר
 ויהי לעת זקנת שלמה נשוי הטו את לבבו לכת אחרי אלהים אחרים ולא
 הלך והכתיב *או יבנה שלמה במה לכמוש שקץ מואב שבקש לבנות ולא
 בנה אלא מעתה *או יבנה שלמה במה לכמוש שקץ מואב שבקש לבנות ולא
 רבנה הכא נמי רבנה אלא כדתניא רבי יוסי אומר *ואת הבמות אשר על פני
 ירושלים אשר מימין להר *המשחה אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשתרות
 שקץ צדונים וגו' *אפשר בא אסא ולא ביערם יהושפט ולא ביערם עד שבא
 יאשיהו וביערם והלא כל ע"ז שבארץ ישראל אסא ויהושפט ביערום אלא
 מקיש ראשונים לאחרונים מה אדרונים לא עשו ותלה בהן לשבח אף
 אלא מפני שהיה לו לכתוב בנשיו ולא מידה מעלה עליו הכתוב כאילו הוא
 אמר רב יהודה אמר שמואל גוח לו לאור צדיק שיהא שמש לדבר אחר
 ואל יכתבו ויעש הרע בעיני ה' *אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שנשא
 שלמה את בת פרעה הבטיח לו אלף מיני זמר ואברה לו כך עושיין
 לעבודה ויהי פלונית וכך עושים לע"ז פלונית ולא מידה בה *אמר רב
 יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל
 ונעץ קנה בים ועלה בו שרמון ועליו נבנה כרך גדול [של רומי] במחניא תנא אותו היום שהכניס ירבעם
 שני עגלי והב אחד בבית אל ואחד בדרן נבנה צירף אחד וזהו אימליאה של יון :

6

שנדע מי הביא לחכמינו ז"ל להכחיש פשטי הכתובים ולומר שמי שיאמינם כפשטם אינו אלא טועה ?
 והנה הכתוב צווח ויהי לעת זקנת שלמה נשוי הטו את לבבו אחרי אלקים אחרים וגומר וילך שלמה
 אחרי עשתרות אלקי צידונים ואחרי מלכום שקץ עמונים ויעש שלמה הרע בעיני ה' וגומר , ואמר
 עוד אז יבנה שלמה במה לשקץ מואב בהר אשר על פני ירושלם ולמולך שקץ בני עמון וגומר ,
 תאמר ויתאנף ה' בשלמה כי נטה לבבו מעם ה' וגומר , והפסוקים האלה מורים על חטאם , ויקשה אם
 כן למה נטו חז"ל מפשרוטיהם ? והנה הגרמה בדבר הזה הוא , שבאו אליו מסברא ישרה ומהוראת
 הכתובים . אם מדרך הסברה , כי בהיות שלמה חכם כמלאך האלקים , איך יתכן להאמין שנטה לבבו
 להאמנת ההבלים והשקוצים אשר היו מאמינים האומות הסכלות ההם ? ואם הוא ע"ה נחכם מכל
 האדם בידיעת האלקיות והשגת מציאותו יתברך , כמו שיררו עליו דבריו הטובים והישרים , איך אם
 כן עזב האמת והאמין בשוא נתעה ? וזה ממה שירר שאדם כמוהו חלילה וחס שיהיה עובד ע"ז . ועוד
 שאם היה שנטה להאמין בע"ז ולעבדה , איך יתכן שיאמין בכל האלוהות יחד בעשתרות אלקי
 הצידונים ובמלכום שקץ העמונים ובכמוש שקץ מואב ובשאר האלהות כלם ? כי הנה האומות היו
 מתחלפות באמונתם וכל אחת מהם היתה עובדת ע"ז אחת ומכחשת אלוה זולתה , ולא היה מהם מי
 שיאמין בכלם , כי יהיה ענינו קבוץ המקבילים או ההפכים יחד כפי אמונתם , ואחרי אשר ראינו
 שייחס לשלמה כל האלוקות האלה , ראוי שנאמין שלא היה ענינו האמונה בהם והעבודה לכלם יחד
 ולא לאחד מהם . ואמנם מדרך הוראת הכתובים . לפי שהכתוב אמר ראשונה ויהי לעת זקנת שלמה

ועוד יש בזה ד' עמוקים שא"א לפרש
 וגם אין להאריך יותר מזה כאן
 דהכונה רק לבאר דחלילה לחשוב על
 משיח ה' במחשבת יעאע"ה ושופט
 ישראל. והתורה העידה עליו מנביאת
 יעאע"ה שידין עמו כמיוחד שבשכטים
 וכיחודו של עולם כאניהם שבשמים
 וסנין עליהם כהקב"ה ורו"ל קראוהו ג"כ
 אותו צדיק בסוטה ט' ב' במקום שדברו
 ג"כ מננותו והמשנה א' עליו שהלך אחר
 עיניו. וידוע שאין נק' צדיק אלא שומר
 הברית ומי שלא קלקל ופגם בריתו כלל
 מימיו] שהי' אוהב נשים ורודף אחר
 התאוה כאחד מהפריצים שמופי זימה
 ח"ו וח"ו. אבל ד"ז ממדרגת הקדושה
 הנמורה והנדולה שיש בישראל דלא עשה
 כן לכל נוי שיוכל לעשות כל ענינים
 גופנים והנאות חמדות עוה"ז ולא ירגיש
 שום הגאת עוה"ז אלא הכל בכונת הלב
 לשיש לבד. ואם ריק הוא מסך ריק ולא
 כ"א זוכה לנה אפי' להבין ולהשיג ד"ז
 בשכל לבד כל שאין מרגיש בלבבו בפעל
 שסין מקדושה, זו עכ"פ.

יבא זוטא ג

נשיו הטו את לבבו אחרי אלקים אחרים, ואם
 היה הכוונה במאמר הזה שהאמין בהם ועבדם,
 לא היו ראוי שיאמר אחרי מיד ולא היה לבבו
 שלם עם ה' אלקיו כלבב דוד אביו, כי היחס
 ימצא בין הדברים שהם ממין אחד לא כאשר הם
 ממינים או מסוגים מתחלפים, ואם היה שלמה
 עובר ע"ז ורוד אביו חס וישר ירא אלקים לא
 היה בנייהם אם כן בשלמות יחס כלל, לומר
 שלא היה לבבו שלם עם ה' כלבב דוד אביו, גם
 אמרו וילך שלמה אחרי עשתרות אלקי צידונים
 ואחרי מלכום שקוף עמונים, אם היה הכוונ'
 בהליכה ההיא שהאמין באלהותם והשתחווה להם
 ועבדם, איך יאמר אחרי ולא מלא אחרי ה'
 כדוד אביו? והוא המורה שחטא שלמה אבל לא
 בעבדו הע"ז ההיא חלילה, גם מה שאמר אז
 יבנה שלמה במה לכמוש וגו', אם היה הכוונה
 שבנה אותה במה לעבוד בה הע"ז ההיא, איך
 אמר אחרי וכן עשה לכל נשיו הנכריות
 מקטירות ומזבחות לאלוקיהן? יורה שבהן היה
 החטא והע"ז לא בשלמה, גם אמרו ויתאנף ה'
 בשלמה כי נטה לבבו מעם ה' וגומר, אם היה
 חטאו שעבד ע"ז לא היה ראוי שיאמר כי נטה
 לבבו מעם ה' הנראה אליו וגו', אבל היה ראוי
 שיאמר כי פנית אל אלקים אחרים או כי זנית
 אחרי אלקי נכר הארץ כדברי משה עליו השלום
 (דברים ל"א ט"ז), או ותלך ותעשה לך אלקים
 אחרים ומסכות להכעיסני ואותי השלכת אחרי
 גוך, כגו שאמרו לירבעם (בסי' י"ד ט'), לא
 שיזכור לבד הנטייה מעם ה' שאפשר שיפורש
 על הפרד הדבקות ממנו יתברך לא על עבודת
 אלקים אחרים, ומפני הסבות האלה כלם ראו
 חז"ל ששלמה חס ושלום שיעבוד ע"ז, אבל
 שהיה חטאו שהניח לנשיו לעבוד ע"ז בהיותם
 עמו ולא מיחה בידיהן ולכן נחשב אליו כאלו
 עבדם.

אנחנו

וכ"א (ברכות ל.) יכוין אה
 לבו כנגד בית ק"ק דפי' הפשוט שהלב מכון
 נגד ק"ק ששם שכינתו ית' ואז הלב עומד
 מכון ומיושר לתפלה דלולי כן גם העכו"ם
 הם מתפללים אלא דהם אין להם שייכות לתפלה
 מזד לבבם שאין לו שייכות לשכינת הש"י
 כלל. וזה הי' טעות בלעם בקרבנות דבלק
 שחשב ע"י תפלה יפעול מהש"י ולא ידע דאין
 שייכות תפלה אלא לישראל. רק מזד תפלתו
 של שלמה המע"ה דגם הגוי כשיתפלל אל
 בהמ"ק יענה ניתן קצת כח כדרך שאז"ל
 (ויק"ר פ' א ומוד"ת תרומה ט) אלמלי היו
 העכו"ם יודעין כמה בהמ"ק יפה להם כו'
 כי זה כל ענין בהמ"ק להיות שכינה קבועה
 וקיימת בעוה"ז גלוי לעין כל אף לאו"ה. וזה
 כל ענינו של שלמה המע"ה דמשיח נשים
 נכריות שהוא רצה שיכירו כולם כח מלכותך
 כמו שיהי' לעמיד. וזה טעם תפלתו זו שיהי'
 גם לגויים הכרה בקדושת המקדש שיפנו
 להתפלל אליו עד שמכח הכרה זו יהי' להם
 קצת כח בתפלה שיהיו נענים. ובעת מורבן
 בהמ"ק דהגלות הוא העדר הכרת העכו"ם
 זה ממילא אין להם שייכות תפלה כלל רק
 לבני"ו.